

ройни лутания в различни клонове на знанието. Всичко това посветено на българската действителност, на българските проблеми, на българската кауза. Гледан с недоумение от част от по-амбициозните си събратя, повечето от които не са забравили родината си, но нямат нищо против руската академична и гимназиална кариера, Каравелов заминава за една от най-горещите точки на Балканите - Сърбия. Би могъл да остане в Русия, както впрочем постъпва и собственият му брат, би могъл да се върне и в България и да се отдаде на даскалската професия, както най-често правят другите учили-недоучили руски възпитаници. Каравелов избира другото: да поеме съзнателно трудната съдба на политическия емигрант и сам да пресече всички пътища към несвободната си родина.

Без съмнение за тази своя роля Каравелов е подготвен и от социалния си статус. Син на заможно семейство, принадлежащо към категорията рая със специални задължения, роден и израсъл в подбалканската котловина, където живее етнически хомогенно население и, където неслучайно е сърцето на националното движение, Каравелов прави своя избор "в полза роду" в рамките на една все по-разширяваща се обосновка на революционната идеология и практика на служение пред олтара на родината. Този избор и девиз, който отразява едно крайно морално изискване, е широко разпространен през втората половина на XIX в. Малцина са обаче онези, които успяват да го осъществят в изчистен вид. Един бегъл преглед върху Каравеловото битие показва, че той последователно го следва в личен план до последния ден на живота си.

Целият руски престой на Л. Каравелов е белязан от идеята да се подготви за национална мисия - от желанието да получи военно образование, с което тръгва за империята, през сътрудничеството в руския печат, двата фолклористични сборника "Памятники народного бита Болгар", проекта "Чем можно помочь болгарам", повестите и разказите, публикувани в руския печат. После идва Сърбия - опитът за създаване на въоръжена чета през 1867 г., серията дописки и статии, включително документите на Българския комитет, които представят все по-категорично българския въпрос на вниманието на общественото мнение. И окончателното отдаване на българската кауза с преминаването в Румъния и оглавяването на най-радикалното крило на емиграцията.

Всичко това съчетано с най-активната и най-дълготрайна печатна пропаганда, осъществена от българин в емиграция през целия XIX в. - вестникът "Свобода/Независимост", който в четири години представя разгънатата програма на националното движение - от изискването за създаване на национална мрежа за елементарно образование, през категоричната позиция по църковния въпрос, представена в контекста на секуларизацията, отстояването на принципа да се пише, така както се говори, подчиняването на литературата и изкуството на пропагандата на националната идея до виждането, че бъдещето на българите е в собствена национална държава, извоювана чрез революция.

Дори прословутият "прелом" от 1875 г. - независимо от факта дали го приема-